

Angst op de muur

Auteur: Else van Erkel

Illustraties: Fiel van der Veen

L E E S									
L	Leeservaring								
	A	B	C	D	E	F	G	H	
A	AVI								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
T	Thema								
	tijdreizen; historie								
Toegekend door KPC Groep te 's-Hertogenbosch									

Aanvulling op Leeslatthema's: vriendschap; moed

Genre: fantasie

Aantal bladzijden: 128

1 Korte inhoud

Jules logeert de laatste twee weken van de zomervakantie bij oom Christian. Die bewoont een eeuwenoud duinhuis, zodat Jules vaak naar het strand kan gaan. Op een stil stuk strand staat er plotseling een vreemde man in het zwart naast hem. Jules schrikt en gaat naar huis.

's Middags loopt Jules naar de ruïne, niet ver van het huis van zijn oom. Op de muur is een tekst gekrast: *Help mij! O*. Oom Christian vertelt Jules dat dit zinnetje al zevenhonderd jaar op de muur van de ruïne staat. In het kasteel woonde toen een jongen, Alrik, die in de ban raakte van een meisje, dat even geheimzinnig weer verdween als ze opgedoken was.

's Nachts droomt Jules van haar. *Help mij!* roept ze hem toe. Na een dagje aan het strand, waar Jules kennismakt met Laura en Robert, die op de camping verblijven, dommelt hij na het eten in. In een droom (is het wel een droom?) ontmoet hij op het kasteel Alrik. Het is het jaar 1297. Alrik is verbaasd Jules in vreemde kleren te zien. Hij vertelt dat een poosje eerder eveneens plotseling, een meisje in net zulke vreemde kleren opdook. Olwen heette ze. Maar ze is verdwenen. Ze vertelde Alrik dat ze geschrokken was van een vreemde man in het zwart. Heeft die haar ontvoerd?

De volgende ochtend vertelt oom Christian de legende van Olwen. Met Laura, één van de meisjes van de camping, gaat Jules naar de ruïne. Ze ontmoeten daar de vreemde man die Jules eerder aan het strand zag. Oom Christian vertelt dat hij Pilger heet en ergens in het duin woont.

In een volgende 'droom' gaat Jules met Alrik te paard op zoek naar Olwen en de man in het zwart. Pilger? In de stad informeren ze in alle herbergen. Ze horen dat de twee de stad uit zijn, richting zee.

Met Robert en Laura gaat Jules de volgende dag naar de stad. Ze drinken wat in dezelfde herberg waar hij met Alrik was. De waard blijkt op dezelfde plek een wijnvlek te

hebben als de waard in de droom en hij lijkt Jules te herkennen! Als ze een kerk binnenlopen zien ze een graftombe met een beeld. Ze lezen de gebeitelde naam: Alrik. Laura en Robert vinden dat hij op Jules lijkt. Jules schrikt. Op de terugweg komen ze bij een toren. Jules denkt een gezicht te zien in een vensternis. Ze proberen naar binnen te komen, maar de deur geeft niet mee.

Met Alrik gaat Jules in zijn volgende droom naar de toren. Ze zien Olwen die hen duidelijk maakt dat ze is opgesloten. Het lukt hen om de deur te forceren en met Olwen vluchten ze te paard. Ook Olwen vindt dat Jules op Alrik lijkt. Ze zouden tweelingbroers kunnen zijn. Pilger ontdekt het drietal en in een gevecht wordt Alrik gedood. Badend in het zweet wordt Jules wakker ...

Met Laura en Robert gaat hij de volgende dag naar de bibliotheek. Daar lezen ze dat Alrik inderdaad gedood is in een gevecht in de duinen. Vijftien jaar oud.

Voor Robert en Laura zit de vakantie erop en als ze weg zijn, gaat Jules op zoek naar Pilger. Hij gaat naar het afgelegen huisje in de duinen. Pilger is thuis en vertelt een ongelooflijk verhaal. Alrik heeft contact met Jules gemaakt! En ook met Olwen.

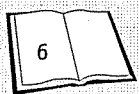
De volgende dag gaat Jules naar de ruïne. Pilger is daar ook en zegt dat Olwen zal komen. Als Olwen inderdaad verschijnt, neemt Pilger een kettinkje met een blonde haarlok van zijn hals en gooit dat in zee. Olwen is bevrijd, zegt hij. Vervolgens verdwijnt hij. Olwen vertelt Jules dat ze droomde over Alrik en net als Jules zevenhonderd jaar terug in de tijd was. En hoewel Alriks gebeente in de tombe in de kerk ligt, is hij voor Olwen en Jules niet dood.

2 Villa-aspecten

De teksten met een grijze achtergrond komen uit het boek. De paginacijfers staan erbij.

2a Inleidend tekstje

Angst op de muur wordt op bladzijde 6 ingeleid met de volgende tekst:

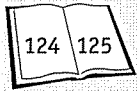

Nu is nu. Toen is toen. En dromen zijn geen werkelijkheid. Zo denkt Jules. Maar aan het eind van zijn vakantie denkt hij daar heel anders over.

Zijn dromen alleen maar dromen? Zijn de dingen die je droomt altijd een afspiegeling van de werkelijkheid? Kun je ook dromen over dingen die je eigenlijk niet kunt weten? Als je over vroeger droomt, kan het dan gaan over dingen die een paar honderd jaar geleden gebeurd zijn? Of zijn dromen toch bedrog? Filosofer met de kinderen over deze vragen. Wat denken ze van de illustratie bij deze tekst? Zien ze de overeenkomst in houding en lengte van de twee jongens? Toch zie je aan de kleding dat ze in verschillende eeuwen moeten leven. Waar denken ze aan als ze de illustratie in verband brengen met de vragen over dromen?

2b Villa Alfabet

Taalkamer

Alrik sprak een soort middeleeuws, maar toch verstond Jules hem wonderwel. Alsof een onzichtbare vertaalmachine in werking trad.

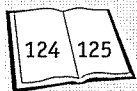
Zou dat nodig zijn, zo'n vertaalmachine? Kijk maar eens naar de Middeleeuwse zinnnetjes en woorden hieronder:

Mi lanct na di (ik verlang naar jou);

Hi slacht sinen vadere (hij lijkt op zijn vader);

Tfij (bah, foei), jaet (jazeke), lacy of lacen (helaas).

Zien de lezers de overeenkomsten in het middeleeuws en onze hedendaagse taal? Met de 'vertaling' erbij lukt dat wel, maar zonder de zinnnetjes tussen haakjes wordt het een stuk moeilijker. Middeleeuws werd een paar eeuwen geleden in onze streken gesproken. Sindsdien is er veel veranderd in de taal. Taal verandert voortdurend. Woorden verdwijnen, betekenissen veranderen, nieuwe woorden duiken op. Kunnen de kinderen voorbeelden geven van woorden die verdwenen zijn? En van woorden die nog niet bestonden in de tijd dat hun grootouders jong waren? Waardoor verandert onze taal? Zou onze taal zo veranderen dat over een paar honderd jaar de mensen ons niet meer verstaan? Of blijven wij nu altijd zo praten en was alleen de taal in de Middeleeuwen heel anders? Antwoorden op deze vragen zijn te vinden op: www.literatuurgeschiedenis.nl. Kunnen de lezers een 'taalwerkstukje' maken waarin onder andere deze vragen beantwoord worden?

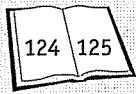

Gevoelenskamer

'Van het huis waar ik nu woon, is na zevenhonderd jaar vast ook niet veel meer over.' Hij dacht er liever niet aan wat er tegen die tijd over was van wat dan ook.

Waarom zou Jules daar liever niet over willen nadenken? Wil jij erover nadenken? Hoe zien jouw gedachten over de toekomst over 700 jaar eruit?

Niet alleen taal verandert. Ook de ruimte waarin mensen leven: huizen, steden en dorpen. Natuur verandert. Verandering is een natuurlijk proces, zolang het om de natuurlijke omgeving gaat. Wat leeft, is aan verandering onderhevig, wordt ouder, sterft, maar plant zich ook voort. Wat mensen maken, verandert ook. Weersinvloeden en andere oorzaken (welke?) zorgen ervoor dat hout wegrot, dat stenen verbrekken, dat zelfs beton verbrekt. Denken de kinderen wel eens na over deze veranderingen? Zijn ze er benieuwd naar hoe hun omgeving er na 100 jaar uit zal zien? En over 700 jaar? Weten ze iets van de geschiedenis van hun woonplaats? Jules wilde er liever niet over nadenken. Waarom zou je bang zijn hoe je huis er in de toekomst uitziet?

Denkzolder

'Misschien is de tijd wel een soort bol. Tenslotte draait alles in de natuur in cirkels.'

Hoe stel jij je de tijd voor? Is er een begin en einde aan de tijd?

'De aarde is rond, alle planeten zijn rond en ze draaien ook nog rondjes om elkaar. Dus als de tijd rond is, dan komt het verleden niet vóór de toekomst!'

Hebben de kinderen ook wel eens zulke gedachten? Als de tijd inderdaad rond is dan gaat het verleden weer plaatsvinden. Is het leven op aarde een afspiegeling van de ronde tijd? Uit zaad groeien planten, de planten bloeien, maken vruchten, die weer zaad voortbrengen, waaruit weer nieuwe planten groeien. Zijn de kinderen bekend met het begrip reïncarnatie? Kunnen ze dit in verband brengen met de gedachten over de ronde tijd?

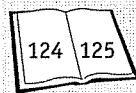
En: als er geen begin en einde aan de tijd is, wat was er dan vóór het begin? En wat zal er na het einde zijn? Wanneer de kinderen geïnteresseerd zijn in deze vragen, probeer dan boeken te vinden waarin dergelijke filosofische vragen aan de orde komen.

Een paar titels:

Anthone, R., Moors, S., *Van boeken ga je denken – filosoferen met kinderen aan de hand van jeugdliteratuur*. ACCO, 2002.

Martens, E., *Spelen met denken: over filosoferen met kinderen*. Lemniscaat, 2000.

Rondhuis, T., *Filosoferen met kinderen*. Lemniscaat, 1994.

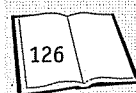
Schrijfplek

Stel je voor dat jij door de tijd kon reizen, waar ging je dan heen? Beschrijf een ontmoeting tussen jou en iemand uit die tijd.

Welke tijd wordt gekozen? Hebben de kinderen een speciale reden om voor juist die tijd te kiezen? Is het een 'verleden' tijd of een 'toekomstige' tijd? Zijn er in de 'tegenwoordige' tijd concrete herinneringen aan of verwijzingen naar die tijd te vinden?

Else van Erkel stuurde een e-mail aan alle lezers.

De tekst luidt:

Van: *else@ires.nl*
(of mail via: *villa@maretak.nl*)

Aan: <alle lezers van 'Angst op de muur'>

Hallo lezers!

Wat is schrijven toch heerlijk om te doen. Het heeft nog meerdere kanten ook: als je schrijft kun je alles, maar dan ook echt alles wat je wilt en wenst waarmaken! Al je dromen, je fantasieën, alle avonturen die je

graag mee zou willen maken! Je kunt door de tijd reizen, in fantasiewerelden komen, alle landen van de wereld bezoeken!

En als je schrijft, leef je niet alleen je eigen leven, maar ook nog dat van je personages! Schrijven geeft echt een kick!

De tweede kant van schrijven is de ambachtelijke kant. Het is een uitdaging om, wat je wilt vertellen, ook zo goed en zo mooi en zo spannend mogelijk te doen! Je schaapt en je schuurt aan woorden en zinnen tot je het niet beter kunt!

Het leuke is tenslotte ook nog, dat duizenden andere mensen jouw fantasieën in hun hoofd krijgen! Zo worden het ook nog eens hun ervaringen!

Met alle boeken die ik schrijf heb ik een band, anders zou ik ze niet schrijven. De gedachte achter dit boek is eigenlijk een wens. Ik zou willen dat iedereen ergens op aarde een zielenmaatje heeft. Iemand die het allerbeste bij hem of haar past. En dat je die vindt, waar op aarde dat maatje ook is. Je zielenmaatje kan zelfs vroeger of later leven dan jij, hoewel het gemakkelijker is als dat niet het geval is. Maar alles is met alles en iedereen verbonden, dat geloof ik wel.

Else van Erkel

In een gesprek met de kinderen over de e-mail kunnen de volgende elementen aan de orde komen:

... als je schrijft kun je alles, maar dan ook echt alles wat je wilt en wenst waarmaken!

Wat vinden de kinderen van deze drijfveer om te schrijven? Schrijven is zo een manier om wensen te vervullen. Wat je zelf wilt beleven, laat je de personages in je verhalen beleven. Achter je computer kun je reizen door de wereld, zelfs daarbuiten, en de tijd. Geeft dat de kinderen ook een kick?

Je schaapt en je schuurt aan woorden en zinnen tot je het niet beter kunt!

Else van Erkel heeft het hier over de ambachtelijke kant van het schrijven. Dat is volgens haar zorgen dat het verhaal niet alleen onderhoudend is, maar ook in mooie taal gevat. Schrijven is op deze manier gewoon handwerk: schaven en schuren totdat de zinnen echt af zijn, niet beter kunnen.

Doen de kinderen dat ook als ze een verhaal schrijven? In welke volgorde werken ze? Eerst het verhaal bedenken, opschrijven wat je te binnen schiet en daarna kijken of het ook mooi op papier staat?

In de Extra Verdieping (blz. 255-256) wordt nader ingegaan op bijzondere taal in *Angst op de muur*.

Het leuke is tenslotte ook nog, dat duizenden andere mensen jouw fantasieën in hun hoofd krijgen! Zo worden het ook nog eens hun ervaringen!

Schrijven schrijvers vooral daarom? De wetenschap dat zoveel anderen in hun hoofd krijgen wat jij bedacht hebt, geeft voldoening. Daarmee bezorg je de lezers allerlei

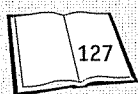

nieuwe ervaringen. Zaken waarover ze gaan nadenken, waar ze om moeten lachen, waarover ze boos of misschien verdrietig worden. Kunnen de kinderen zich indenken dat schrijvers willen bereiken dat lezers deze emoties ervaren bij het lezen van hun boeken?

In de laatste alinea van de mail onthult Else van Erkel een van haar drijfveren achter *Angst op de muur*, namelijk de wens dat iedereen een 'zielenmaatje' heeft. Zij heeft het idee dat alles met alles en iedereen verbonden is. Stellen de kinderen zich dit soort vragen ook weleens? Zouden tweelingen elkaars zielenmaatje van heel dichtbij kunnen zijn? Hebben ze tijdens het lezen van *Angst op de muur* de verwantschap tussen Jules en Alrik opgemerkt?

2c Vragen naar aanleiding van de Villaatjes

Na de hoofdstukken 2, 6, 9 en 12 staan in het boek de Villaatjes afgedrukt. De vragen die daarbij horen staan achter in het boek. Hieronder zijn ze weergegeven. Als u met de kinderen over het boek praat nadat ze het hebben uitgelezen, neem dan een selectie uit de vragen met hen door. Laat in eerste instantie de kinderen kiezen over welke vragen ze willen praten. Vraag dóór als er niet zo veel uitkomt. Vraag vooral weer naar eigen ervaringen en gevoelens in situaties die de kinderen zelf hebben meegemaakt. U kunt er ook voor kiezen om de vragen meteen te bespreken als de gedeelten, waarop de vragen betrekking hebben, gelezen zijn.

Vragen na hoofdstuk 2, bladzijde 25

1 Jules heeft een ontmoeting met een vreemde man op het strand. Waarom maakt de man zoveel indruk en waarom moet Jules zichzelf geruststellen?

Jules bevindt zich op een stil stuk strand. Plotseling staat de man naast hem. Bovendien ziet hij er vreemd uit. En hij gedraagt zich vreemd. Drie elementen om jezelf gerust te willen stellen: het onverwachte verschijnen, de vreemde verschijning en het vreemde gedrag. Genoeg om indruk te maken en ook om bang van te worden. Waarschijnlijk kunnen de kinderen zich dat wel indenken.

2 In zijn droom loopt Jules op een wenteltrap, en voor hem loopt een meisje. Maar hij kan haar gezicht net niet zien. Zij vraagt om hulp.

Zou Jules die droom 's ochtends zo maar kunnen vergeten?

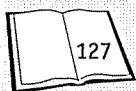
Denk je dat deze droom een speciale betekenis heeft of droomt hij dit omdat hij koorts heeft?

Onthouden de lezers hun dromen? Alle dromen? Hebben ze alledaagse dromen en bijzondere dromen? Is de droom van Jules een bijzondere? Daarom weet hij zich die droom natuurlijk te herinneren. Welke betekenis kennen de kinderen aan deze droom toe? De tekst op de muur van de ruïne en het verhaal van oom Christian over het geheimzinnige meisje spelen zeker een rol in de droom.

3 Jules vraagt zich af waarom hij telkens aan Alrik moet denken, een dode jongen uit de Middeleeuwen. Heb jij daar een antwoord op?

Komt het omdat Jules zich interesseert voor leeftijdgenoten uit het verleden? Omdat hij de ruïne kent, de plek waar de jongen gewoond, gespeeld, geleefd heeft? Denken de lezers als ze oude gebouwen bezoeken ook aan bewoners van eeuwen terug? Hoe ze daar geleefd moeten hebben? Vullen ze die leefwijze in met hun kennis over het leven in vroeger tijden? Vergelijken ze dat leven met het leven dat ze zelf leiden in de huidige tijd?

Vragen na hoofdstuk 6, bladzijde 71

1 'Razendsnel las Jules de gebeitelde letters. Alrik stond er. Vijf letters, die hij hier niet had willen lezen. Niet hier, op deze kist.'

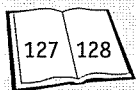
Wat vertelt de schrijfster hier? Wat vind je van de manier waarop ze dat doet? Kun je Jules begrijpen?

Else van Erkel laat de gevoelens van Jules hier zien zonder ze direct te benoemen. Het simpele zinnetje: *Vijf letters, die hij hier niet had willen lezen. Niet hier, op deze kist*, laat wel de emotie, de grote schrik van Jules zien, maar zonder dat dit genoemd wordt. Maakt dat meer of minder duidelijk dan bijvoorbeeld alleen de woorden van een zin als: *Jules schrikt heel erg als hij de naam van Alrik ziet*. Wat vinden de kinderen mooier?

Beginnen de kinderen te begrijpen dat er een speciale band is tussen Alrik en Jules? Jules heeft eerder al gezegd dat hij het vervelend vindt om de jaartallen te lezen die aangeven wanneer mensen zijn overleden. Als Alrik en Jules op een of andere manier met elkaar te maken hebben, wil Jules die naam helemaal niet tegenkomen op een kist.

2 Jules wil na het bezoek aan de stad, niet meer naar de bibliotheek. Waarom niet?

Is hij bang dat hij nare dingen te weten komt over Alrik? Die is immers jong gestorven. Betreft hij die gedachten op zichzelf? Hij wil naar zee na de schok die hij kreeg in de kerk bij de graftombe van Alrik. Een schok waar hij van bij moest komen in een kerkbank. Hadden de kinderen dezelfde overwegingen bij deze vraag?

Vragen na hoofdstuk 9, bladzijde 100

1 Alrik vraagt zich af wie er droomt: zit Jules in zijn droom of hij in Jules' droom? Wat denk jij? Zijn het wel dromen?

Oom Christian heeft het eerder over de mystieke gaven van Alrik gehad. Lopen droom en werkelijkheid in elkaar over? Kunnen gebeurtenissen van honderden jaren geleden zich voordoen in één persoon? Hoe ver gaat de verwantschap tussen Alrik en Jules? Laura en Robert vonden ook al dat Jules leek op de Alrik van het beeld op de kist in de

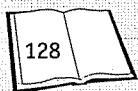
kerk. Welke antwoorden hebben de kinderen op deze vragen?

2 Jules denkt dat de man met de zwarte ogen op het paard dezelfde man is als hij op het strand heeft gezien. Wat weet je van de zwarte man? Kan het dezelfde zijn?

Is er alleen een overeenkomst in uiterlijk of gaat het om één en dezelfde man? Is er hier ook sprake van het samenvloeien van personen die in verschillende eeuwen leven?

3 Hoe laf is het om Olwen als schild te gebruiken? Wat voelde je toen je dat las?

Laat de kinderen hun gevoelens beschrijven. Zouden echte ridders een vrouw als schild hebben gebruikt? Laat de term 'ridderlijk' bij dit antwoord een rol spelen.

Vragen na hoofdstuk 12, bladzijde 123

1 Pilger zegt tegen Jules dat Olwen komt. Wie denk jij dat Olwen is?

Is het de Olwen van zevenhonderd jaar geleden, of ...?

2 'De tijd is rond,' zei Pilger. 'Alles vergaat en alles keert weer.' Kun je dat uitleggen aan de hand van dit boek?

De Olwen van toen en de Olwen van nu. Alrik van toen, Jules van nu. De zwarte man van toen en de zwarte man van nu. De herbergier met de wijnvlek toen en de man met de wijnvlek nu. De vrouw toen en het verre familielid nu. Zijn de mensen van nu dezelfde als de mensen van toen? Alles vergaat en keert weer. De tijd is rond.

3 Als jij de schrijfster een cijfer mocht geven voor de laatste acht regels van het boek, welk cijfer zou dat zijn? En hoe zou je uitleggen waarom Else van Erkel dat cijfer heeft verdiend?

De laatste acht regels luiden:

Het was alsof ze een toverspreuk uitsprak toen ze die naam noemde, alsof de ruimte tussen hen in zich vulde en Alrik onzichtbaar naast hen kwam lopen. Ineens voelde Jules zich heel blij. Alriks zevenhonderd jaar oude beenderen lagen in de graftombe in die kerk. Maar voor Olwen en hem was hij niet dood. Nooit.

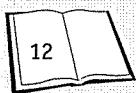
Waarom is Alrik niet dood voor Jules en Olwen? Wat vinden de kinderen van de manier waarop de schrijfster dit gevoel in taal heeft gevat?

3 Extra Verdieping

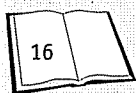
3a Praten over taal, gevoel en thema's

Werkelijkheid en fantasie zijn in dit verhaal met elkaar vervlochten. Ook in de taal komt dit soms naar voren. Hierna wordt aandacht besteed aan woorden, zinnen en fragmenten die vanwege het taalgebruik of de verwoorde gevoelens uit de tekst gelicht zijn.

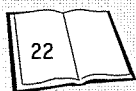
Het rook er heerlijk, zoet en zout door elkaar, alsof de regen overal geuren uit had losgeweekt.

Jules loopt in de duinen terwijl het regent. Lopen de kinderen ook weleens in de vrije natuur in de regen? Vinden ze ook dat regen 'allerlei geuren losweekt'? Worden geuren intenser als het nat is? Ruikt het in de regen in het bos anders dan in de duinen? In de duinen vindt Jules het naar zoet en zout tegelijk ruiken. Waar ruikt een bos in de regen naar? En ruikt een bos in een regenbui in de herfst anders dan een voorjaarsregentje?

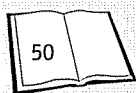
Met zijn vinger volgde Jules de knoesten in de eikenhouten tafel.

Waarom zou Jules dat doen? Zou hij het bewust doen? Herkennen de kinderen zo'n beweging terwijl je in gedachten verzonken bent?

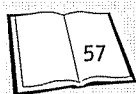
'Je bent niet zo'n romanticus, geloof ik?' zei oom Christian plagerig.

Waarom zou oom Christian dit zeggen? Omdat Jules niet zo reageert op de opmerking van zijn oom over de mooie namen van Laura en Eline? Vertellen de kinderen vrijuit over vrienden of vriendinnen waartoe ze zich aangetrokken voelen? Vinden zij zichzelf romantisch?

'En iedereen rijdt in koetsen zonder paarden. Die gaan sneller dan een dravend paard! In twee of drie dagen kun je er bijvoorbeeld helemaal mee naar Rome rijden!'

Welke dingen uit onze tijd zouden de kinderen willen vertellen aan iemand die zevenhonderd jaar geleden leefde? Hoe zouden ze die dingen uitleggen? Wat vinden ze van de vergelijking van een auto met een koets zonder paard? Hoe lang zou een reis te paard van de Noordzeekust naar Rome in de tijd van Alrik geduurd hebben?

'Te gek,' zei Jules.

'Gek?' vroeg Alrik geschrokken.

'Nee, niet gek, gaaf, eh, het staat je gewoon goed!'

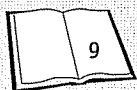

Jules gebruikt hier een typisch hedendaagse uitdrukking. Alrik neemt hem letterlijk, naar de betekenis van het woord gek in zijn tijd. De term 'gaaf' zegt Alrik natuurlijk ook niets. Hoe zouden de kinderen de betekenis van de woorden gek en gaaf aan Alrik uitleggen?

Thema's

Terugkerend bewustzijn

Hèt thema in *Angst op de muur* is het terugkerend bewustzijn. De verwantschap tussen Alrik en Jules, tussen Pilger van het huis in de duinen en de man met de zwarte cape die Olwen ontvoerde. Of, zoals Else van Erkel het in haar mail noemt, de zielenmaatjes. Bouwsels vergaan, het kasteel vervalt tot ruïne, maar de menselijke geest keert terug. Hieronder volgen enkele fragmenten die illustratief zijn voor dit thema.

'Alles verdwijnt en alles komt terug, net als de zee,' zei de man.
en:

'Eeuwig en eeuwig,' zei de man en liep verder, alsof hij nooit was gestopt om tegen Jules te praten.

Laat de kinderen deze zinnen uit het begin van het boek eens in verband brengen met het laatste hoofdstuk. Het thema van alles dat terugkeert, de tijd die rond is wordt hier al aangegeven.

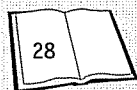

'Wat zijn mystieke gaven ook alweer?' vroeg Jules.

Zijn oom antwoordt:

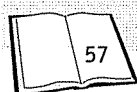
'Mensen die zeggen dat soort gaven te hebben, zijn helderziend, of ze hebben contact met geesten, of ze kunnen in de toekomst kijken, en zo.'

Ook hier weer een sleutelzin. Alrik worden mystieke gaven toegedicht. Begrijpen de kinderen, nu ze het boek gelezen hebben, dat deze verhalen over Alrik de ronde deden?

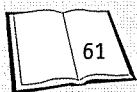
'(Je bent) de tweede persoon die onverwacht opduikt in mijn kamer. Een poosje geleden stond er een meisje, precies op dezelfde plek waar jij stond.'

Hadden de kinderen toen ze dit lazen het idee dat dit meisje, net als Jules, zevenhonderd jaar terug in de tijd bij Alrik opdook? En dat Jules haar misschien wel in de duinen of bij de ruïne tijdens zijn vakantie bij oom Christian zou ontmoeten?

Laat de kinderen de hele tekst op deze bladzijde nog eens lezen.

De waard denkt dat hij Alrik voor zich heeft als hij bij Jules langskomt. Weer een teken dat Jules en Alrik op elkaar lijken, zelfs met elkaar verward worden. Is Alrik Jules?

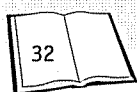

'Tja,' zei oom Christian nadenkend, 'er wordt beweerd dat er zo iets bestaat als een kromming in ruimte en tijd. Misschien is er zo'n kromming in de logeerkamer, en reis je echt terug in de tijd!'

Zouden de kinderen een kromming in ruimte en tijd in hun kamer willen hebben? Naar welke tijd willen ze dan terug? Waarom juist die tijd?

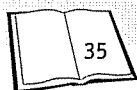
Dromen

Een ander thema is dat van de vragen die Jules zich stelt over dromen. Droom je alleen wat je kunt weten? Wat je ooit meegemaakt hebt, wat je vergeten kunt zijn, maar wat in de droom weer tevoorschijn komt? Of kun je ook dingen dromen die je nooit hebt meegemaakt? Suggereert Else van Erkel dat dit dingen kunnen zijn die je 'zielenmaatje' van zevenhonderd jaar terug meemaakte?

Hoe lang kon je in een droom blijven?

Zijn de kinderen tijdens het dromen zich ook weleens bewust dat ze aan het dromen zijn? Je weet dat je droomt, je wacht op het moment dat hij stopt. Net als Jules vraag je je dan misschien af: hoe lang duurt de droom nog?

Alles wat je droomt, wist je toch al?

Is dat zo? Kun je alleen maar dingen dromen die je eerder meegemaakt hebt, of waar je van gehoord hebt, die je gezien hebt? Of kom je in je dromen ook wel op plaatsen die je voor het eerst ziet? Kunnen de kinderen hun eigen ervaringen met dromen vertellen?

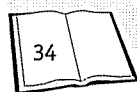
Vriendschap en trouw

Vrienden maken en trouw blijven. Dit thema speelt ook een rol in *Angst op de muur*. Het eerste fragment beschrijft hoe Jules, die in zijn eentje bij zijn oom gaat logeren, naar het strand gaat.

Hoe zou het zijn op het strand? Hij kende hier niemand.

Leggen de kinderen gemakkelijk contact met vreemden? Wat zouden zij doen als ze alleen in een nieuwe omgeving terechtkwamen? Op de bladzijden 19 en 20 wordt verteld hoe Jules op het strand met andere kinderen in contact komt. Doen de kinderen het ook op die manier?

Samen eten en drinken schept een band.

Voelen de kinderen dat ook zo? Waarom is dat zo? Omdat je dat met wildvreemden eigenlijk nooit doet?

Alrik en Olwen zijn vrienden in het verleden, totdat Olwen verdwijnt. Alrik stelt alles in het werk om haar terug te vinden. Laura en Robert worden vrienden van Jules. Ze helpen hem op zijn zoektochten. Is het geen teken van vriendschap dat ze zijn 'fantastische' verhalen niet in twijfel trekken?

Maar de grootste vriendschap in *Angst op de muur* is die tussen Alrik en Jules. Ze omspannt eeuwen. Alrik en Jules begrijpen elkaar volkomen, zoals dat gaat tussen vrienden. Maar natuurlijk speelt mee dat Jules in Alrik zijn alter ego van eeuwen terugvindt!

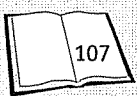
Fantasie versus nuchterheid

Een vierde thema zou de ontvankelijkheid voor de 'fantastische' elementen kunnen zijn. Is het de kinderen opgevallen dat er in het verhaal geen anderen, kinderen of volwassenen, zijn die de belevenissen van Jules in twijfel trekken? Die nuchter zeggen dat alles op toeval berust?

3b Kennis van genres

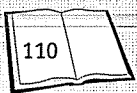
Angst op de muur behoort tot het genre van de fantasie. Eigenlijk is het een mix van fantasie en realiteit. Letterlijk een vermenging van historische gebeurtenissen en hedendaagse belevenissen. Een en dezelfde persoon die zich in twee werelden kan bevinden: in het heden en in dezelfde omgeving, maar dan zevenhonderd jaar geleden. De dingen die Jules terug in de tijd meemaakt worden gekoppeld aan zijn dromen. Maar, zijn het eigenlijk wel dromen? In welke relatie staat Jules tot Alrik? Verschillende keren wordt er gesuggereerd dat ze op elkaar lijken. Is dat toeval? Stel dat het een realistisch verhaal zou zijn, dan zou Jules alleen maar dromen. Nu beleeft hij het avontuur met Alrik echt. Hij ontmoet in het heden mensen die hij zevenhonderd jaar geleden ook ontmoette. Dat maakt het verhaal een fantasieverhaal.

De volgende fragmenten illustreren dit:

Pilger zegt tegen Jules:

'Jij bent er ook gevoelig voor! (...) Voor de krachten van het verleden, voor wat er gebeurd is tussen ons. (...) Maar wat gebeurd is, is gebeurd. En tegelijk gebeurt het altijd opnieuw.'

Pilger vertelt:

'Alrik bezat de gave om contact te maken met mensen uit de toekomst, zonder het zelf te beseffen. Hij haalde ze naar zich toe, eerst Olwen, daarna jou.'

Pilger verwijst hier naar de gebeurtenissen uit de dromen van Jules waarin zij beiden een rol speelden. Langzamerhand dringt het tot Jules door dat zowel Olwen als hij een reis door de tijd maakte. En dat Olwen ook in het heden moet bestaan. Op bladzijde 111 komt de verklaring waarom de magiër uit het verleden Olwen ontvoerde: hij wilde met haar mee naar de toekomst, wat niet lukte.

Bladzijde 114: Oom Christian geeft hier de verklaring waarom Pilger van de haarlok en het kettinkje af zou willen: hij heeft geen zoon, aan wie hij het doosje kan doorgeven.

Op bladzijde 118 en 120 maakt Pilger een eind aan de magie. Olwen is bevrijd, de haarlok heeft haar macht verloren, terug in de tijd is niet meer aan de orde. De tijd is rond. Haarlok en kettinkje verdwijnen in zee. Zijn de dromen van Jules en Olwen nu over?

Het sterke van het verhaal is dat je als lezer vanuit de werkelijkheid op een natuurlijke wijze meegevoerd wordt in het 'fantastische'. Het fantastische wordt geloofwaardig. En in het slothoofdstuk worden de fantastische elementen in verband gebracht met de filosofische opvatting van de tijd die rond is. Van dingen die gaan en terugkeren in een eeuwig ritme. Van mensen die deel uitmaken van een bewustzijn dat de tijd omspant.

Kunnen de kinderen deze gedachten delen? Welke ideeën kregen ze zelf bij het lezen van het verhaal? Hoe geloofwaardig vinden ze het? Of doen ze het nuchter af als een 'leuk verzonnen verhaal'?

3c Praten over illustraties

De illustraties in *Angst op de muur* zijn van Fiel van der Veen.

Vinden de kinderen de sfeer van de illustraties passen bij een fantasieverhaal? Zien ze de tekeningen die gebeurtenissen van zevenhonderd jaar geleden verbeelden als historische plaatjes? Welke illustraties laten het best de relatie tussen heden en verleden zien? Laat in dit verband de tekeningen op de bladzijden 41, 108 en 119 nog eens bekijken.

Wanneer het kind het Boekprofiel heeft ingevuld, neemt u dit erbij. Welke tekening hebben ze als de mooiste aangemerkt? Laat de kinderen hun keuze motiveren. Hebben ze de illustratie als op zich staand gekozen, of omdat de tekening heel goed past bij een passage uit het verhaal? Kunnen de kinderen vertellen hoe de illustrator tekent: veel lijntekeningen, veel ingekleurde vlakken, of een combinatie daarvan? In het Bericht van de illustrator (blz. 269) vertelt Fiel van der Veen hoe hij werkt bij verschillende soorten illustraties. Kunnen ze aangeven welke techniek hij gebruikt in *Angst op de muur*?

Vergelijk met de kinderen de tekeningen in dit boek eens met die in een ander boek. Zoek een boek uit waarin de illustrator een heel andere stijl van tekenen heeft. Laat de verschillen in tekenstijl benoemen. Let op zaken als: grote lijnen – details, bijna alleen lijnen – vlakken, realistisch – schetsmatig, sfeer die de tekeningen oproepen, perspectief.

4 Verwerking

Hierna volgt een aantal kopieerbladen voor verdere verwerking:

4a Boekprofiel;

4b De tijd is rond;

4c *Angst op de muur* onder de loep;

4d Boekrecensie;

4e Bericht van de illustrator

4f Titelblad